

nici: uz podatak da je crkvu posvetio papa Aleksandar III. moglo se dodati: po svoj prilici. U Bolu se, doista, sastalo bračko plemstvo 1184. g. (127.), ali kartular povaljske opatije ne navodi da je to bilo u zgradi biskupije. Kod gotovo svake župe napisano je: Matične knjige se vode od... godine. Točnije je: sačuvane su (kao na str. 91. i 122.), jer su se one u mnogim župama vodile već 1579. g., ali se svugdje nisu sačuvale.

Ima i propusta; izostavljena su neka značajnija imena. Osim navedene dvojice sveučilišnih profesora, Novaka i Zaninovića (40.), za hvarsku kulturnu baštinu mnogo je učinio svojim perom i radom dr. Niko Duboković Nadalini. Nisu spomenuti poznatiji mještani, na pr. iz Vrbanja pjesnik dr. Ante Tresić Pavičić, a iz Sviruća dr. Juraj Carić, splitski biskup i utemeljitelj marijanskog svetišta u Vepricu kod Makarske. Inače kod spominjanja zaslužnijih ljudi bilo bi dobro navesti godine njihova rođenja i smrti, jer je bez toga spoznaja o njima nepotpuna. Također i kod nabiranja crkava u župi poželjno je naznačiti vrijeme njihova nastanka. Još nešto u vezi s hvarskim biskupima: »Mnogi su se istakli svojom djelatnošću kao kulturni radnici bilo kao graditelji« (8.). A da li se koji istakao pastoralnom djelatnošću, koja je najviše vezana uz biskupsku službu? Između 54 biskupa od osnutka biskupije (1145.) do danas u tom smislu treba izdvojiti Petra Cedulinija (1581.—1634.), energičnog i neumornog promicatelja tridentske obnove te dvojicu naslovnih nadbiskupa: Fulgencija Careva (1888.—1901.), čovjeka svetačkog života i silne pastoralne djelatnosti te Mihovila Pušića (1926.—1968.), jednog od pionira liturgijske obnove u Hrvatskoj.

Iznesene primjedbe ne mogu nikako zanijekati vrijednost ove knjige, koja je po svojoj zamisli i opsežnosti sadržaja jedinstveni primjerak svoje vrste u našim biskupijama. Zaslužuje priznanje don Jožo Jelinčić, biskupski tajnik, koji je vodio brigu o prikupljanju podataka i obavio tehničku stranu oko izdavanja Sematizma. Ovo će djelo dobro doći ne samo dijecezanskim svećenicima i redovnicima u biskupiji, nego i svima koji se zanimaju za prošlost i sadašnje stanje hvarske biskupije.

UZ 550. OBLJETNICU SMRTI SPLITSKOG NADBISKUPA PETRA GRUBONIĆA

Miroslav Granić

30. prosinca 1976. g. navršilo se točno 550 godina od smrti istaknutog Pažanina, premeta, nadbiskupa Petra Grubonića. Njegov životni put poznat je djelomično iz pisanja Ljubića i Farlatija koji ga nazivaju Dišković. U ovih nekoliko redaka rasvijetlit ćemo njegovu biografiju s posebnim osvrtom na prezime. Obitelj Grubonić spominje se u Pagu (danas Starom Gradu) još u 14. stoljeću. Prezime je jamačno nastalo patronimično, odnosno potječe od imena Grubonja kako se zvao osnivač obitelji. U dosadašnjoj literaturi nalazimo nadbiskupa Grubonića pod prezimenom Dišković stoga jer su Grubonići samo jedan ogranak starog vlasteoskog roda Diškovića. Otac nadbiskupa Petra, Ivan Grubonić, bio je član Velikog vijeća paške komune 1399. god. 1433. god. prilikom zatvaranja Velikog vijeća bio je u njemu Perko Grubonić, sin Krežola. Od tada pa sve do 1518. god. Grubonići su članovi Velikog vijeća kada su iz nje nepoznata razloga izgubili to pravo da bi nakon dva stoljeća izumrla ova obitelj sa ženskim potomcima 1725. godine.¹

¹ Rulić, *Blasone Genealogico etc.*, str. 33a, Rph. 43. u Historijskom arhivu u Zadru; usp. Farlati, *Illyricum Sacrum*, sv. III., Mleci 1751. S. Ljubić, *Dizionario biografico*, Wien 1856. s. v. Discovich fra Pietro.

Kako smo naveli, nadbiskup Petar se prezivao Grubonić, a ne Dišković. O tome nam svjedoči i jedna isprava iz 1459. godine koja se nalazila u spisima paškog kneza Dominica Gabrijela u kojoj se izričito spominje »Ibique egregius Vir ser Blasius Discovich et Percus filius Cresoli Grubognich uti commissarii testamenti qd. bonae memoriae Rmi D. Petri Grubognich olim archiepiscopi Spalatensis«.

Petar Grubonić rodio se u drugoj polovici 14. st. u Pagu (Starom Gradu). Vrlo rano je ušao u red sv. Dominika te nakon svećeničkog redjenja boravio u raznim samostanima u Italiji.

1406. godine papa Grgur XII. imenovao ga je biskupom grada Faenze u Italiji. Nakon tri godine nalazimo ga na koncilu u Pisi (1409. g.). Do 1412. godine Grubonić je još uvijek biskup Faenze kada se odrekao te časti jer je imenovan nadbiskupom splitskim.²

Prema Bianchiju, Grubonić je tek 1320. g. primio posjed svog episkopata.³ Period od punih osam godina jamačno je sproveo u rodnom gradu Pagu, jer 1426. u svojoj oporuci spominje i svoju palaču u Pagu koju je sam sagradio. Prema tome nije daleko pretpostavka o njegovu dužem boravku u Pagu.

Prema škrtnim podacima možemo zaključiti da je nadbiskup Grubonić bio u svemu čedo svojega vremena jer je za svojega boravka u Italiji njegovao i prigrlio kulturne ideje renesanse, što se daje zaključiti iz njegova živog interesa za antičku književnost, pa i za domaću povijest. U njegovoj oporuci čitamo da ostavlja paškoi crkvi »omnes et singulos libros exceptis tribus libris V. G. tragedias Senecae et comentum eorundem et Orosio excludendi ab hoc legato«.⁴

Da se nadbiskup Grubonić zanimao i za povijest, dokazuje i rukopis (u prijepisu iz 17. st.) koji je ostavio pod naslovom *Della venuta de Slavi in Europa, re di Dalmazia, et incominciamento della Messa illirica*. Spomenuti rukopis zahtijeva posebnu obradu. Danas se nalazi u naučnoj biblioteci u Zadru.⁵ Učini- niviši oporukom baštinicu svojih dobara pašku stolnu crkvu Grubonić joj je ostavio u Pagu, zemlje i solane.

Ustanovio je i nadarbinu sv. Jakova koja se sastojala u novcu i zemljama s tim da prihode nadarbine uživaju paški kanonici pod uvjetom da se na dan njegove smrti čita misa s vesperama. Posljednji nadarbenik bio je paški kanonik i administrator don Nikola Valentić (umro 1919. god.). Da je spomenuti beneficij sv. Jakova bio unosan, vidi se po tome što su 1590. g. nadarbenici bili paški svećenici: Luka Deodato, nadžupnik, Petar Carleta i Petar Mirković, kanonici kao i Vid Kašić i Stjepan Milašić, svećenici.

Za vrijeme svog pontifikata u Splitu Grubonić je dao izgraditi oltar sv. Dujma te povećao nadbiskupsku mensu. Koliko su ga Splitskani cijenili, svjedoči i pohvala koju bilježi i Ruić: »Petrus Archiepiscopus natione Paghensis. Hic multa bona suo tempore fecit. Erexit Capellam S. Domnii et raris pulcherrimis pavimentis adoptavit; domos et possessiones Archiepiscopales erexit, Ecclesiam S. Domnii divinis officiis bene fulcitam tenuit. Hic sedit annos sex, menses quatuor, obbit anno Dom. 1427. die primo decembris tumulatus est ante dictam Capellam S. Domnii in Ecclesia ejusdem.«

Prema paškoj knjizi godova (str. 149.) njegova smrt je ubilježena 30. prosinca 1426. godine.⁶ Prema tome nadbiskup Petar Grubonić nije mogao umrijeti 1427. Da je vijest iz paškog godovnjaka nedvojbeno, svjedoči i činjenica što Farlati ne bez temelja donosi vijest da je već u siječnju 1427. g. imenovan splitskim nadbiskupom Toma Mariperio. Oporuka nadbiskupa od 20. prosinca 1426. godine, koju je pisao notar Toma Cingolo, još više potkrepljuje datum smrti iz paškog godovnjaka.

² Mons. Blaž Karavanić, *Uspomene ustrojstva paške biskupije*, rukopis u mom posjedu iz godine 1930.

³ Bianchi, *Zara Cristiana*, sv. II, str. 31—32.

⁴ Mons. Karavanić, op. cit., donosi cjelokupan tekst oporuke.

⁵ Naučna biblioteka u Zadru, rukopis No 752.

⁶ Nav. izvor. Arhiv paške stolnice.

Do naših dana od Grubonićeve ostavštine nije došlo gotovo ništa osim gotičke kadiionice koja se danas čuva u riznici paške stolnice. Palača u Starom Gradu je već davno porušena, a zemlje nadarbine sv. Jakova nisu više u crkvenom posjedu.

Pažani su čak i zaboravili uspomenu na tako istaknutog premeta, premda ga je pokušao na svjetlo dana iznijeti paški lokalni povjesničar msgr. Blaž Karavanić.

IN MEMORIAM DRA IVANA ČAGLJA

D. Š.

Koncem prošle godine, 2. prosinca, nakon teške operacije preminuo je u Pragu član našega uredništva i suradnik *Crkve u svijetu* dr. Ivan Čagalj, profesor na Centralnoj teologiji u Splitu. Sprovod je obavljen 9. prosinca u njegovu rodnom mjestu Medovdolu blizu Imotskoga.

Pokojnik se rodio 1942. Škole je završio u Splitu, Innsbrucku i Trieru, gdje je postigao doktorat iz teologije na temelju radnje o teološko-filozofskoj spoznaji Boga kod sv. Augustina. Po završetku studija vratio se u svoju nadbiskupiju gdje je vršio razne dužnosti. Bio je odgovorni urednik *Vjesnika nadbiskupije splitsko-makarske*, župnik i profesor pri katedri za filozofiju.

Dr. Čagalj je kratko ali zgusnuto i dinamično živio. Nakon dugih studija posvetio se pastoralnom i profesorsko-znanstvenom radu. Sve ga je privlačilo. Često smo o svemu razgovarali; imao je velike planove. Mnogo je želio i htio; smrt ga je predušela.

Nježan i doživljajan nosio je u sebi pjesničku ljubav prema ljepoti, prema čovjeku i životu. To je činilo da se onako nonšalantno odnosi prema stvarima oko sebe, pa donekle i prema složenim teoretskim problemima i ljudima. Jednostavan i djetinji raspoložen, uvijek je veselo i raspoloženo djelovao. Bez ikakvih primisli pristupao je čovjeku, društvu, problemu. Imao je svoj svijet, svoje ideale, svoja shvaćanja, ali se nije nikada namećao; nastupao je spontano i iskreno.

Mučili su ga životni problemi našega stoljeća i svijeta, filozofsko-teološke kontroverzije i moderna kretanja, ali nikada nije zaboravio na konkretnog čovjeka, na stvarni život i njemu tako dragu refleksivnu poeziju.

Pokojnik se javljao u nekoliko naših katoličkih publikacija, najčešće u Crkvi u svijetu. Odlazeći u Prag našem je uredniku ostavio nekoliko svojih radova. Neke ćemo sigurno objaviti.

Vruće je želio da se naš narod upozna sa suvremenim postignućima teološke i filozofske misli. Na tome je zadnje vrijeme radio. Mislio je i na neke prijevode poznatih djela iz njemačkog teološkog kruga.

Čovjek mu je bio na prvom mjestu; zračio je altruizmom i nesebičnim davanjem. To mu je pomagalo da se u svojim radovima nije zanosio za pukim teoretskim rješenjima; uvijek je vodio računa o konkretnim prilikama, životnosti misli i akcije. To ga je široko otvaralo novom svijetu i suvremenom mentalitetu.

Bio je čovjek koji se nije mogao formulama iskazati, kalupima sputati. Dinamizam je nadahnjivao njegov rad. U tom smislu nije nikada apsolutne norme propisivao. Njegova ga je iskrena ljubav prema Crkvi, vjeri i teologiji silila da u našem svijetu i novom mentalitetu traži najbolja i najživotnija kršćanska poimanja i shvaćanja. Zanosio se za novim kretanjima, ali nikada nije rušio stare vrednote; htio je da u novim oblicima prožmu novo doba, da ožive u današnjim pokretima i budućnosti. Sav je živio za svoje zvanje, za rad i službu koju je obavljao, za pjesmu života koja se, na žalost, prerano prekinula.